

УДК 37.091.33:069.1(477.42)

DOI <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-4.02>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В РЕГІОНАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЇВ ЖИТОМИРЩИНИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Власенко Руслана Петрівна

кандидат біологічних наук, доцент,

доцент кафедри екології та географії

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0002-3743-4406

Scopus author ID: 24777426600

Researcher ID: ITV-9324-2023

У статті досліджено потенціал музейної педагогіки у контексті підготовки майбутніх учителів географії з урахуванням специфіки регіонального простору Житомирщини. Музеї розглядаються не лише як культурно-освітні установи, а як важливий інструмент формування професійних компетентностей вчителя, зокрема географічної, краєзнавчої, екологічної, історичної, інформаційної та комунікативної. З'ясовано, що інтеграція музейної діяльності у фахову підготовку здобувачів вищої освіти сприяє формуванню особистості майбутнього вчителя географії, його здатності до критичного мислення, аналізу просторових процесів, вмінню орієнтуватися в міждисциплінарному полі сучасної науки та освіти. Особлива увага приділена музейним установам Житомирщини, що характеризуються високим рейтингом щодо відвідування здобувачів освіти, зокрема Житомирському обласному краєзнавчому музею, Музею космонавтики імені С. П. Корольова, ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння», музейному простору Житомирського державного університету імені Івана Франка, освітнім музеям Житомирщини, природничим та шкільним музеям, які мають високий потенціал для використання у професійній підготовці вчителів географії. Висвітлено приклади ефективного включення музейного простору у навчальний процес, зокрема під час практик, проєктної діяльності, дослідницької роботи, екскурсій, інтерактивних уроків тощо.

Проведено аналіз розподілу музеїв по містах за категоріями, музеїв територіальних громад Житомирської області за категоріями, зразкових музеїв Житомирщини. З'ясовано, що на території Житомирщини музеї розміщено нерівномірно, переважають історичні, краєзнавчі та етнографічні музеї. Вони виступають не лише як сховища культурної спадщини, але й як активні учасники освітнього процесу, сприяючи формуванню професійних компетентностей майбутніх педагогів. Окреслено освітні музеї у територіальних громадах Житомирщини, зацентровано на зразкових музеях області. Обґрунтовано, що музейна педагогіка у регіональному контексті розглядається як важливий чинник модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя географії.

Ключові слова: музейна педагогіка, регіональний компонент, професійна підготовка, Житомирщина, географічна освіта, краєзнавство, майбутній вчитель географії.

Vlasenko R. P. Museum pedagogy in a regional context: the potential of Zhytomyr region's museums for training future geography teachers

In this article it is explored the potential of museum pedagogy in the context of training future geography teachers, with a specific focus on the Zhytomyr region. Museums are viewed not just as cultural and educational institutions, but as a crucial tool for developing the professional competencies of teachers, including geographical, local lore, environmental, historical, informational and communicative skills. It is revealed in the study that integrating museum activities into the professional training of university students helps shape the personality of future geography teachers, fostering their critical thinking, ability to analyze spatial processes, and competence in navigating the interdisciplinary field of modern science and education.

Special attention is given to museums in the Zhytomyr region that are usually visited by students. They include the Zhytomyr Regional Museum of Local Lore, The National Museum of Cosmonautics named after Serhiy Korolyov, the "Museum of Precious and Ornamental Stones", the museum space of Ivan Franko Zhytomyr State University, and various educational, natural history, and school museums. These institutions possess high potential for use in the professional training of geography teachers. The article pro-

vides examples of how museum spaces can be effectively incorporated into the educational process through internships, project-based learning, research, excursions, and interactive lessons.

The research includes an analysis of the distribution of museums by category across cities and territorial communities of the Zhytomyr region, as well as a review of exemplary museums. The analysis indicates that museums are unevenly distributed throughout the region, with a predominance of historical, local lore, and ethnographic museums. They serve not only as repositories of cultural heritage but also as active participants in the educational process, contributing to the development of professional competencies in future educators. The paper outlines the educational museums in the territorial communities of Zhytomyr Oblast and highlights its exemplary museums. It is argued that museum pedagogy, within a regional context, is a vital factor in modernizing the professional training of future geography teachers.

Key words: museum pedagogy, regional component, professional training, Zhytomyr region, geography education, local lore, future geography teacher.

Постановка проблеми та її актуальність.

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується орієнтацією на формування всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного пізнання та практичної діяльності. Концепція Нової української школи передбачає інтеграцію навчання, використання активних методів та залучення різноманітних освітніх ресурсів. У цьому контексті особливої актуальності набуває використання потенціалу музеїв, які є не лише осередками збереження культурної спадщини, але й потужними освітніми центрами.

Музейна педагогіка, відкриває широкі можливості для активізації пізнавальної діяльності здобувачів загальної середньої та вищої освіти, формування їхньої громадянської позиції, патріотизму та ціннісного ставлення до історії та культури свого регіону.

Особливе значення має використання музеїв у підготовці майбутніх вчителів географії. Географічна освіта не обмежується лише засвоєнням теоретичних знань про природу, населення та господарство, вона передбачає формування у здобувачів освіти просторового мислення, вміння орієнтуватися в навколишньому світі, розуміння регіональних особливостей та взаємозв'язків між природними та соціально-економічними явищами. У цьому контексті регіональні музеї, зберігаючи унікальні матеріали про історію, природу та культуру конкретного краю, стають незамінним ресурсом для підготовки майбутніх педагогів-географів. Унікальність Житомирщини – з її багатою природною, історико-культурною спадщиною – відкриває широкі можливості для підготовки майбутніх вчителів географії на засадах компетентнісного підходу, орієнтованого на практико-орієнтоване навчання. Освітні музеї стали навчальними базами, які активно використовуються в педагогічному процесі, що сприяє інтеграції теоретичних знань із практичним досвідом [1–4, 6, 8, 13, 15, 19, 20, 21]. Інтеграція музейної педагогіки у процес підготовки майбутніх учителів географії на Житомирщині відкриває нові можливості для формування професійних компетентностей, розвитку критичного мислення та поглиблення знань про рідний край. Співпраця між закладами вищої освіти та

музеями сприяє створенню цілісного освітнього простору, що поєднує теоретичні знання з практичним досвідом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Музейна педагогіка в Україні активно розвивається як міждисциплінарний напрям. Дослідники Р. Маньковська, Н. МIRONЮК, Л. ПАЛАМАРЧУК, Р. Власенко та інші [2, 3, 14, 15, 16, 18, 21] наголошують на важливості використання музеїв у формуванні ключових освітніх компетентностей. У роботах Власенко, Романової [2, 3, 11, 19, 21] акцентується на важливості регіонального компоненту в фаховій підготовці педагогів, а також на потенціалі інтерактивних форм музейної діяльності [9, 12]. О. Волошина та Н. Дмитренко представляють модель розвитку загальнокультурної компетентності майбутніх педагогів за допомогою музейної педагогіки, включаючи процедуру побудови експозиції студентами в умовах регіональних засад [4]. Руслана Маньковська описує музейну педагогіку як інноваційну технологію інтелектуального розвитку, яка відображає взаємодію освітньої та культурної сфери у межах різних регіонів України [14].

Серед українських дослідників провідне місце займають ґрунтовні напрацювання таких вчених як: А. Григор'єва, Л. Білоус, І. Червінська, Л. Горяна, С. Довгий, О. Топузов та інші торкаються принципів, методів та засобів музейної педагогіки, її освітньо-виховних та комунікаційних можливостей, особливостей діяльності музеїв у навчальних закладах [1, 2, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 17, 20]. Питання взаємодії музею та закладу загальної середньої освіти, особливості освітньо-виховної діяльності закладів.

Проте питання інтеграції музеїв у підготовку вчителя географії в регіональному контексті Житомирщини досі лишається недостатньо розробленим.

Метою дослідження є аналіз розміщення та можливостей використання музеїв Житомирщини у процесі підготовки майбутніх учителів географії, визначення ефективних форм інтеграції музейної педагогіки в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Музеї Житомирщини мають значний потенціал для вико-

ристання в освітньому процесі, зокрема, при підготовці майбутнього вчителя географії у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Експозиції, що відображають природні та соціально-економічні особливості регіону використовуються для вивчення тем з ОК «Фізична географія України», «Основи ландшафтознавства та біогеографія», «Соціальна та економічна географія України», «Шкільне географічне краєзнавство», «Краєзнавство», «Використання інноваційних технологій викладання в географії», «Геолого-геоморфологічні пам'ятки України», «Географія Житомирщини», «Геоінформаційні технології в географії» тощо. Інтеграція музейної педагогіки в освітній процес здійснюється через організацію тематичних екскурсій та практичних занять, розробку здобувачами вищої освіти проєктів та кейсів на основі музейних експозицій, проведення спільних науково-практичних заходів, використання цифрових ресурсів музеїв для створення віртуальних екскурсій та інтерактивних матеріалів.

Проведено опитування серед здобувачів та випускників освітньо-професійних програм Середня освіта (Географія) як бакалаврського так і магістерського рівнів вищої освіти щодо популярності музеїв Житомирщини. У опитуванні взяло участь 150 респондентів з усіх районів області. За результатами опитування з'ясовано, що трійка лідерів регіону склалась така:

- Житомирський обласний краєзнавчий музей;
- Житомирський музей космонавтики імені Сергія Корольова;
- Музей коштового та декоративного каміння у м. Хоросеві.

Серед освітніх музеїв перевагу здобувачі та випускники вищої освіти надали музейному простору Житомирського державного університету імені Івана Франка (геологічній колекції лабораторії геології та ґрунтознавства, музею природи та геологічному музею Гаррія Олександровича Корбути) та зразковому меморіально-мінералогічного музею імені Володимира Бондарчука в Денишівському ліцеї.

Співпрацю з Житомирським обласним краєзнавчим музеєм було розпочато зі спільного музейно-краєзнавчого проєкту: «Формування ключових та фахових компетентностей студентів, шляхом застосування матеріалів краєзнавчого музею у дослідженнях рідного краю». Метою проєкту було: формування ключових та фахових компетентностей здобувачів вищої освіти, шляхом застосування матеріалів краєзнавчого музею у дослідженнях рідного краю. Завдання проєкту: розширити професійний світогляд майбутніх фахівців; формувати навички наукового дослідження, шляхом використання краєзнавчих матеріалів на лекціях та практичних заняттях з

ОК ОП Середня освіта (Географія); формувати партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, шляхом використання музейних матеріалів при підготовці студентських наукових робіт з краєзнавства та написання кваліфікаційних (дипломних) робіт; сприяти безперервному розвитку, шляхом вивчення історії та природи рідного краю за допомогою музейних експозицій національної спадщини; удосконалювати компетентності для вирішення складних спеціалізованих задач та практичних проблем, шляхом використання музею, як майданчика для дискусій про світоглядні цінності на основі аналізу історичного минулого нашого краю; сприяти формуванню міжпредметних зв'язків у студентів засобами комунікативної співпраці «музей-відвідувач».

У результаті співпраці було підготовлено та проведено тематичні екскурсії, зокрема стаціонарною виставкою «Наш край в добу УНР», «Життя і творчість нашого видатного земляка Миколи Максименка». «Базарська трагедія» тощо. Майбутні вчителі географії ознайомились з відділами музею: етнографічним, історичним, природничим та художнім. Зокрема, у етнографічному та історичному відділах студенти ознайомились з експонатами, які відображають історичні та культурні цінності Житомирської області, зокрема, найвідомішими з них – археологічною колекцією, зняряддями праці доби пізнього палеоліту, зброєю, ремісничими виробами та зразками тканин, а також колекції килимів, одягу і ремісничих виробів Житомирського Полісся, скарбами римських I–II ст. н.е. та польських срібних монет XVII ст. часів правління короля Речі Посполитої Яна Казимира; експозицією традиційного народного побуту та культури Житомирського Полісся. Здобувачі вищої освіти мали змогу використати набуті знання при розробці проєктів та кейсів з ОК «Шкільне географічне краєзнавство», «Історична географія з основами етнографії», «Краєзнавство» тощо.

З експозицією, що присвячена флорі та фауні регіону, геологічній та мінералогічній колекціям здобувачі вищої освіти ознайомились у природничому відділі музею, що сприяла формуванню екологічної свідомості та розумінню біогеографічних та геологічних процесів. Майбутні вчителі географії мали змогу застосувати інформацію на ОК «Геологія», «Основи ландшафтознавства та біогеографія», «Фізична географія України», «Краєзнавство», «Географія Житомирщини» тощо.

З експозицією художнього відділу музею, що включає у себе частини націоналізованих приватних колекцій, серед яких найвідомішими є зібрання баронів де Шодуар та Ілінських-Стецьких, з творами провідних художніх шкіл Європи, включаючи Італію, Францію, Нідерланди, Польщу та Австрію, студенти знайомились на

ОК «Історична географія з основами етнографії», «Шкільне географічне краєзнавство», «Країнознавство», «Географія культури» тощо.

Музей проводить у співпраці із закладами освіти науково-краєзнавчі конференції та різноманітні науково-освітні заходи, такі як уроки пам'яті, творчі зустрічі, тематичні вечори, літературно-мистецькі свята.

У процесі фахової підготовки майбутніх учителів географії важливим засобом реалізації музейної педагогіки стала екскурсія до Національного музею космонавтики імені Сергія Павловича Корольова – унікального науково-просвітницького центру, розташованого в місті Житомирі, на батьківщині видатного конструктора ракетно-космічної техніки. Залучення здобувачів до такого освітнього простору сприяло формуванню у них цілісного уявлення про розвиток космічної галузі як складової сучасного науково-технічного прогресу та предметного змісту шкільного курсу географії. Музейна експозиція, яка охоплює тематику від історії авіації до новітніх міжпланетних досліджень, стала джерелом не лише нових знань, а й емоційно-ціннісного досвіду. Здобувачі вищої освіти мали змогу взаємодіяти з автентичними експонатами, зокрема з макетами космічної техніки, особистими речами та архівними матеріалами відомого конструктора, що сприяло розвитку їх пізнавальної активності та професійного інтересу до використання міждисциплінарних підходів у навчанні географії.

З експозиціями музею Житомирського музею космонавтики імені Сергія Корольова майбутні вчителі географії знайомились під час вивчення ОК «Загальне землезнавство», «Географія Житомирщини», «Історична географія з основами етнографії» тощо та на виховних заходах. Здобувачі познайомились з матеріалами про дослідження космосу та внесок українських вчених у цю сферу, з життям та творчістю Сергія Павловича Корольова.

Інтеграція музейної педагогіки в освітній процес підготовки майбутніх учителів географії значно розширює можливості формування професійних компетентностей, поєднуючи теоретичні знання з практико-орієнтованою діяльністю. Яскравим прикладом такої інтеграції є організація навчальних екскурсій до «Музею коштовного та декоративного каміння», що функціонує як науково-дослідницький, культурно-просвітницький та навчально-виховний центр. Музей має статус об'єкта національного надбання України, що підкреслює його значення не лише в контексті збереження природної та історико-культурної спадщини, а й у системі освіти. Розташований у селищі міського типу Хорошів, один із провідних центрів каменедобувної промисловості Житомирщини, музей органічно поєднує науковість, краєз-

навство та елементи інтерактивного навчання. ДП «Музей коштовного і декоративного каміння», що вражає не лише колекцією, а й енергією самої Землі. Понад 1800 експонатів з усього світу. Граніти, мармур, кварци, топази, берили – наче увесь всесвіт зібраний у вітринах музею: одні експонати звучать, а інші – вражають своєю масою, походженням та красою.

Здобувачі вищої освіти під час екскурсії ознайомлюються з унікальною колекцією мінералів, гірських порід та декоративних виробів із коштовного і напівкоштовного каміння, що були видобуті переважно на території Житомирської області. Особливу цінність ця колекція має з погляду мінералогії, геології, ресурсознавства та регіональної географії. Студенти вивчають мінерали, що репрезентують основні класи мінералогічної систематики (сульфіди, оксиди, карбонати, силікати), а також усі генетичні типи гірських порід: магматичні, осадові та метаморфічні. Практичне знайомство з цими зразками дає змогу краще засвоїти знання, отримані під час аудиторних занять, а також розвивати навички класифікації, аналізу, систематизації природних об'єктів.

Окрему увагу майбутні вчителі звертають на зразки мінералів і порід, які мають регіональне або локальне поширення. Серед них – міжнародно визнані торгові марки українських гранітів (Корнинське, Покостівське, Лизниківське родовища), лабрадорити (Головино, Синій Камінь), габро (Сліпчицьке, Іршицьке родовища), а також надзвичайно різноманітне за кольоровою гамою та формою коштовне каміння Волинського родовища камерних пегматитів. Ювелірної якості берил (геліодор, аквамарин), поліхромні топази, кольорові різновиди кварцу (цитрин, моріон, аметист, гірський криштал, молочний кварц) є не лише об'єктами наукового інтересу, а й ефективними дидактичними засобами у шкільному курсі географії, природознавства, біогеографії, краєзнавства тощо.

Таке поглиблене вивчення геологічного багатства рідного краю сприяє формуванню у здобувачів освіти ціннісного ставлення до природних ресурсів, розуміння їхнього значення в житті людини та необхідності відповідального природокористування. У цьому контексті важливою є виховна функція музею: відвідувачам демонструється не лише природна краса мінералів і гірських порід, а й інформація про методи видобутку корисних копалин, вплив цих процесів на довкілля, шляхи переробки відходів і збереження природної рівноваги.

Таким чином, відвідування музею як форма реалізації музейної педагогіки стає ефективним засобом інтеграції змісту фахової підготовки, розвитку пізнавального інтересу, формування екологічної культури та активізації краєзнавчого

підходу у майбутній професійній діяльності вчителя географії. Подібний досвід створює умови для розуміння міждисциплінарних зв'язків і дає змогу використовувати ресурси місцевих музеїв у шкільному освітньому процесі відповідно до Концепції Нової української школи.

Відповідно до нормативних документів: Постанова № 3650 від 17.07.2020 року «Про утворення та ліквідацію районів» щодо процесу децентралізації в Україні – 136 районів (станом на грудень 2024 року). Старі 490 районів парламентом ліквідовано. У Житомирській області за адміністративним поділом: чотири адміністративні райони, 12 міських, 22 селищні та 32 сільські територіальні громади, 12 міст, 43 селища міського типу, 1593 сільських населених пунктів [7].

Проведено дослідження та аналіз даних щодо розміщення музеїв на Житомирщині. Здійснено аналіз даних щодо розподілу музеїв по містах за категоріями (рис. 1). З'ясовано, що музеї розподілені по території Житомирської області нерівномірно. Найбільша концентрація спостерігається в обласному центрі – місті Житомирі. Значна кількість музеїв також зосереджена у великих

районних центрах та містах, таких як Коростень, Звягель, Бердичів, Радомишль. Місто Житомир вирізняється з поміж інших як головний музейний центр області, представлений музеями різних категорій та значною їх кількістю. Інші міста з більшою кількістю музеїв, хоча й у меншій пропорції, також формують локальні «музейні осередки». У деяких менших населених пунктах та периферійних районах області кількість музеїв є незначною або вони взагалі відсутні, судячи з карти.

Аналізуючи картосхему «Музеї територіальних громад Житомирської області за категоріями» (рис. 2), можна зробити такі висновки щодо розподілу та типології музеїв на рівні територіальних громад: найбільша частка музеїв у більшості територіальних громад належить до категорії «Історичні» та «Краєзнавчі».

Це підкреслює важливість вивчення та збереження місцевої історії, культури та природи на рівні кожної громади. Це відображає інтерес до збереження історичної пам'яті на місцевому рівні. У більших територіальних громадах, особливо навколо Житомира, Коростеня, Звягеля

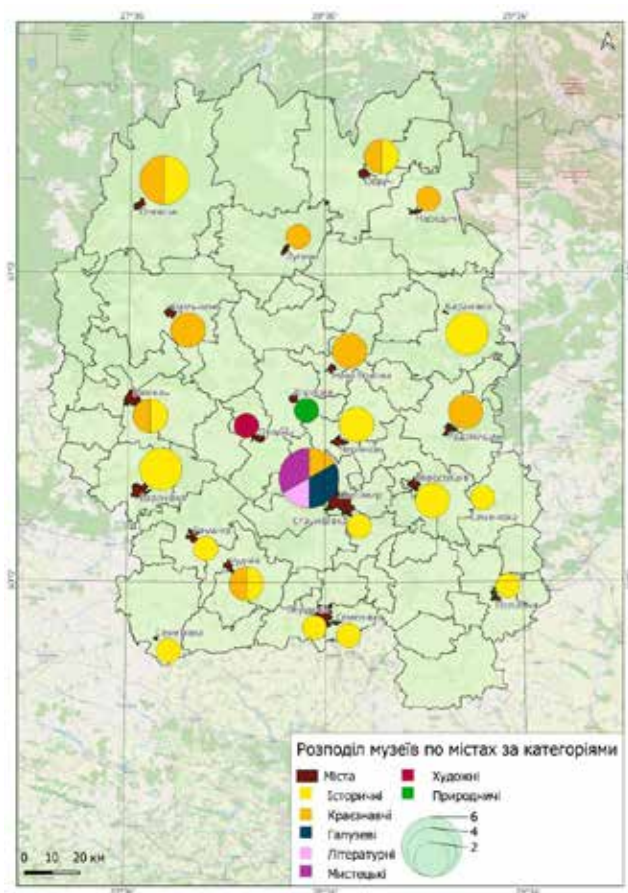

Рис. 1. Розподіл музеїв по містах за категоріями Житомирщини (зроблено за наробками автора)

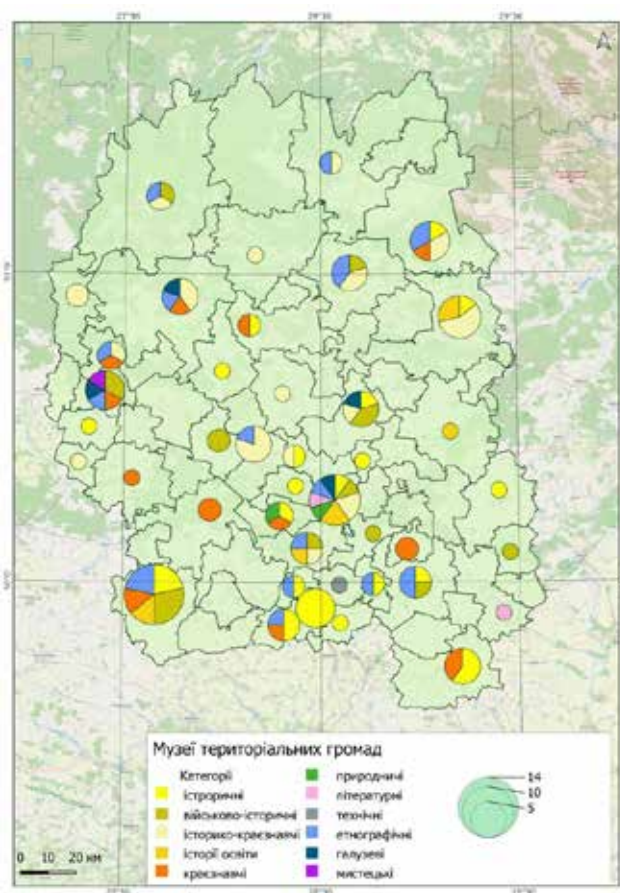

Рис. 2. Розподіл музеїв за територіальними громадами (зроблено за наробками автора)

та Бердичева, спостерігається більша різноманітність категорій музеїв. Тут представлені не лише краєзнавчі та історичні, але й художні, літературні, природничі, військово-історичні, історико-краєзнавчі, історії освіти, етнографічні, галузеві та мистецькі музеї. Деякі територіальні громади демонструють певну спеціалізацію у типах музеїв. Так, наприклад, у м. Звягелі помітна частка літературних музеїв, що, пов'язано з постаттю Лесі Українки.

Перевага одного-двох типів музеїв у малих громадах: у багатьох менших територіальних громадах музейна мережа представлена переважно одним або двома типами музеїв, найчастіше краєзнавчими та/або історичними. Нерівномірність розподілу за кількістю музеїв – кількість музеїв у різних територіальних громадах значно варіює. Навколо великих міст спостерігається більша кількість музейних закладів, що може бути пов'язано з більшою чисельністю населення, розвиненішою інфраструктурою та більшою культурною активністю.

Проведено дослідження освітніх музеїв Житомирщини за категоріями. З'ясовано, що на дослідженій території переважають історичні, етнографічні та краєзнавчі освітні музеї (рис. 3).

Під час опитування здобувачів вищої освіти та випускників було з'ясовано, що найвідомішими серед освітніх музеїв Житомирщини є зразковий меморіально-мінералогічного музею імені Володимира Бондарчука та музейний простір Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Освітній меморіально-мінералогічного музею імені Володимира Бондарчука було створено за ініціатииви Інституту геологічних наук НАН України та Всеукраїнського благодійного фонду «Геоєко –

XX ст.» у селі Дениші Житомирського району було присвоєно ім'я видатного українського геолога, академіка Володимира Гавриловича Бондарчука – уродженця цього села, який здобув тут початкову освіту. У співпраці з директором школи Анатолієм Зубом, педагогічним та учнівським колективами було ухвалено рішення про створення у навчальному закладі музею вченого як осередку природничої освіти, що сприятиме засвоєнню знань на основі місцевого матеріалу. На початковому етапі фонд музею складався з обмеженої кількості експонатів та зразків гірських порід. Нині музей налічує дві основні експозиції – меморіально-історичну та науково-природничу. Меморіальна частина представлена особистими речами академіка, серед яких письмовий стіл, дерев'яне крісло, настільна лампа на мармуровій підставці, письмове приладдя – предмети, що супроводжували його наукову працю та зберегли духовну ауру власника. Окреме місце займають наукові праці вченого, зокрема монографії та статті, серед яких «Геологія для всіх» і «Роки варті століть». Науково-природничу експозицію містять стенди та вітрини, що ілюструють природоохоронну діяльність учнів, а також близько 500 зразків гірських порід і мінералів. На базі музею наукові співробітники Інституту геології НАН України проводять практичні заняття та лекції для школярів. Активісти музею під керівництвом В.А. Романова здійснюють пошуково-дослідницьку роботу, збираючи спогади родичів і односельців про життя та діяльність В.Г. Бондарчука (19).

За вагомі здобутки у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу музею удостоєний звання «Зразковий музей». Згадуючи про рідний край, Володимир Гаврилович наголошував: «Там

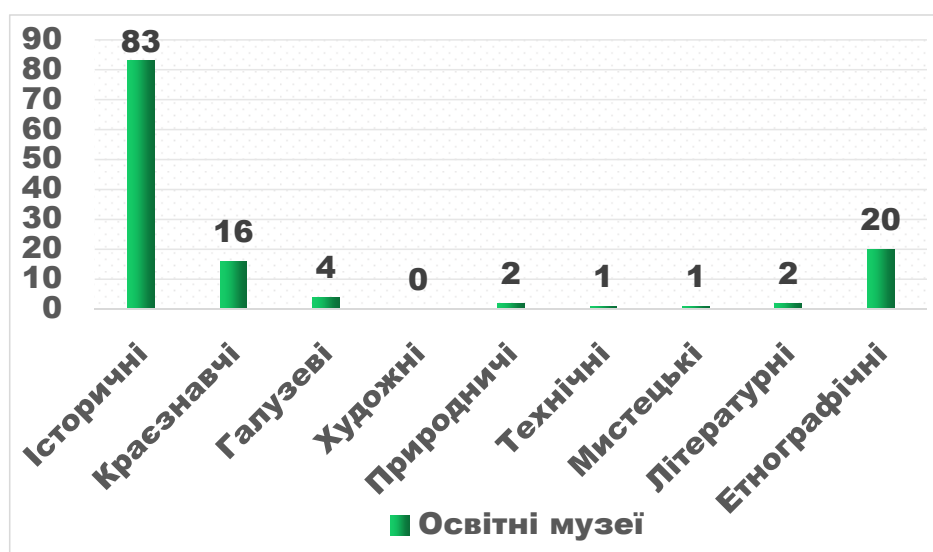

Рис. 3. Класифікація освітніх музеїв Житомирщини (зроблено за наробками автора)

Рис. 4. Експерсія здобувачів вищої освіти ОП Середня освіта (Географія) Житомирського державного університету імені Івана Франка до меморіально-мінералогічного музею імені Володимира Бондарчука

мусять зростати геологи, багато, ціле покоління». Спираючись на його наукову спадщину, юні дослідники продовжують справу свого земляка, розвиваючи традиції геологічної освіти та популяризації науки. Продовжує родинну справу, вдосконалюючи та розвиваючи активну діяльність музею Наталія Романова, співпраця з якою триває постійна співпраця (рис. 4).

Окрім цього музею на Житомирщині присвоєно звання зразковий ще таким освітнім музеєм як: Етнографічний музей «Українська світлиця» Райгородоцької ТГ, Історико-краєзнавчий музей «Історія села Рижани» Хорошівської ТГ, Краєзнавчий музей «Історія села Кашперівки» Баранівської ТГ, геологічний музей при Житомирському обласному центрі туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді. На основі проведеного аналізу зразкових освітніх музеїв створено картосхему (рис. 5).

В університеті активно використовується потенціал музейної педагогіки у навчальному процесі. Важливу роль у цьому відіграють університетські музеї, які є не лише місцем збереження історико-культурної спадщини, а й платформою для активного навчання та дослідження (посилання на статтю Власенко). На базі університету функціонує кілька музейних просторів, зокрема: Музей історії університету, Музей природи, Археологічний музей, Музей «Українська хата», Музей старожитностей, Геологічний музей Гаррія Кор-

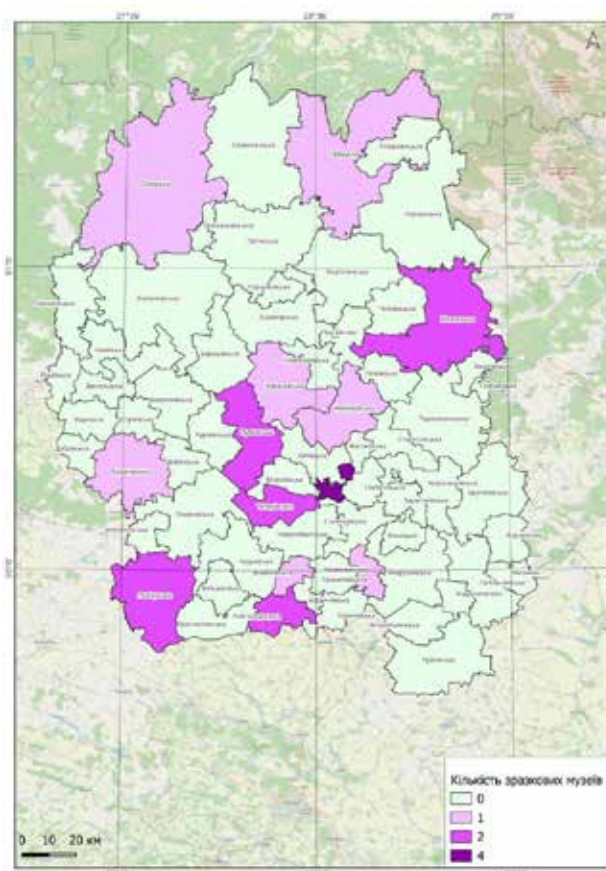

Рис. 5. Зразкові освітні музеї Житомирщини (зроблено за наробками автора)

бута, Геологічна колекція лабораторії геології та ґрунтознавства (посилання на статтю Власенко). Музей історії університету: допомагає здобувачам вищої освіти усвідомити історичний розвиток освітнього закладу та його внесок у формування регіональної ідентичності.

З метою вивчення ефективності використання музеїв у підготовці майбутніх учителів географії було проведено анкетування серед здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Результати опитування показали:

- 85% здобувачів вищої освіти вважають, що відвідування музеїв сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Це підкреслює важливість наочності та практичного досвіду, які можуть забезпечити музеї, для глибшого розуміння теоретичних концепцій;

- 78% відзначили, що участь у музейних заходах розвиває їхні професійні компетентності. Це вказує на те, що музейна діяльність може сприяти формуванню практичних навичок, критичного мислення, комунікативних здібностей та інших важливих професійних якостей;

- 65% висловили бажання частіше залучатися до музейної діяльності в рамках навчального процесу. Це свідчить про їхню зацікавленість у такому форматі навчання та розуміння його потенційної користі.

Дані свідчать про високу оцінку здобувачами вищої освіти освітнього потенціалу музеїв та їхнє бажання активнішого використання музейних ресурсів у навчанні. Це підтверджує важливість інтеграції музейної педагогіки в освітній процес для підвищення його ефективності та формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Отже, проведено дослідження та групування музеїв Житомирської області за розташуванням на адміністративних територіях. Створено карти розміщення музеїв у ОТГ. З'ясовано, що на тери-

торії Житомирської області розміщено 129 музеїв, з них 95 у сільській місцевості.

У закладах загальної середньої освіти 115, позашкільної освіти 3 та закладах професійної (професійно-технічної) освіти 11. Проведено групування освітніх музеїв Житомирської області за профілями.

З'ясовано, що інтеграція музейної діяльності здобувачів вищої освіти сприяє формуванню особистості майбутнього вчителя географії, його здатності до критичного мислити, аналізу просторових процесів, вмінню орієнтуватися в міждисциплінарному полі сучасної науки та освіти. Особлива увага приділена музейним установам Житомирщини, що характеризуються високим рейтингом щодо відвідування здобувачів освіти, зокрема Житомирському обласному краєзнавчому музею, Музею космонавтики імені С. П. Корольова, ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння», музейному простору Житомирського державного університету імені Івана Франка, освітнім музеям Житомирщини, природничим та шкільним музеям, які мають високий потенціал для використання у професійній підготовці вчителів географії. Проведено аналіз розподілу музеїв по містах за категоріями, музеїв територіальних громад Житомирської області за категоріями, зразкових музеїв Житомирщини. З'ясовано, що на території Житомирщини музеї розміщено нерівномірно, переважають історичні, краєзнавчі та етнографічні музеї. Вони виступають не лише як сховища культурної спадщини, але й як активні учасники освітнього процесу, сприяючи формуванню професійних компетентностей майбутніх педагогів. Окреслено освітні музеї у територіальних громадах Житомирщини, акцентовано на зразкових музеях області. Обґрунтовано, що музейна педагогіка у регіональному контексті розглядається як важливий чинник модернізації професійної підготовки майбутнього вчителя географії.

Література:

1. Білоус Л. М. Музейна педагогіка: теорія і практика. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2020. 256 с.
2. Власенко Р. П. Регіональні музеї як ресурс для реалізації концепції Нової української школи у процесі підготовки майбутнього вчителя географії. *Нові технології навчання*. 2025. №99. С. 29–39.
3. Власенко Р. П. Формування мотивації та пізнавальної активності засобами музейної педагогіки в закладі вищої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2025. Т. 1, № 57. С. 55–61.
4. Волошина О. В., Дмитренко Н. Є. Музейна педагогіка як засіб формування загальнокультурної компетентності здобувачів педагогічної освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 65. С. 114–124.
5. Григор'єва А. Свята спадщина (Огляд музеїв Житомирщини при навчальних закладах системи МОН України). Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми: Науковий збірник «Велика Волинь»: праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. 2005. Т. 33. С. 59–64.
6. Горяня Л. Використання музейної педагогіки в освітньому процесі. Педагогічний дискурс. 2021. № 30. С. 34–38.
7. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/areas/0412> (дата звернення: 06.07.2025).

8. Довгий С. О., Топузов О. М., Бітасв В. А. та ін. Музейна педагогіка в науковій освіті: монографія / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с.
9. Капіруліна С. М. Інноваційні підходи у професійній підготовці вчителя географії. Суми : СумДПУ, 2022. 180 с.
10. Карамушка І. Розвиток критичного мислення у Новій українській школі. Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2021. 174 с.
11. Ладиченко Т. Регіональний компонент у змісті шкільної освіти. Освіта регіону. 2022. № 2. С. 15–19.
12. Лозова В. І. Педагогічна інноватика: сучасні освітні технології. Харків : Основа, 2021. 240 с.
13. Ляшенко Л. М. Компетентнісний підхід у шкільній освіті: методологія і практика. Київ : Либідь, 2022. 212 с.
14. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. 2019. № 3. С. 238–251.
15. Миронюк Н. Сучасні підходи до музейної діяльності в освіті. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 208 с.
16. Паламарчук Л. М. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів географії. Вінниця : Нова книга, 2021. 220 с.
17. Побірченко Н. Концептуальні основи Нової української школи. Київ: Педагогічна думка, 2020. 192 с.
18. Пометун О. Компетентнісний підхід: світовий досвід і українські перспективи. Київ : Освіта України, 2020. 196 с.
19. Романова Н. В., Власенко Р. П. Підвищення мотивації до навчальної діяльності засобами музейної педагогіки (на прикладі Меморіально-мінералогічного музею імені В.Г. Бондарчука в Денишівському ліцеї). *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Вип. 11 (8). С. 58–66.
20. Червінська І. Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. *Освітні обрії*. 2019. № 2(49). С. 16–21.
21. Vlasenko R., Ivantsiv O., Rudchenko V., Kolechynseva T., Herasymenko O. Modern Strategies for Educating Natural Science Students in Higher Education. *International Research Journal of Multidisciplinary Scope (IRJMS)*. 2025. Vol 6. Issue 3. P. 523–533.

References:

1. Bilous, L. M. (2020). Muzeina pedahohika: teoriia i praktyka. [Museum pedagogy: theory and practice]. Kyiv: Vyd. tsentr KNLU, 256 s. [in Ukrainian].
2. Vlasenko, R. P. (2025). Rehionalni muzei yak resurs dlia realizatsii kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly u protsesi pidhotovky maibutnoho vchytelia heohrafii. [Regional museums as a resource for implementing the concept of the New Ukrainian School in the process of training future geography teachers]. *Novi tekhnologii navchannia*. №99. S. 29–39. [in Ukrainian].
3. Vlasenko, R. P. (2025). Formuvannia motyvatsii ta piznavalnoi aktyvnosti zasobamy muzeinoi pedahohiky v zakladi vyshchoi osvity. [Formation of motivation and cognitive activity by means of museum pedagogy in a higher education institution]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*. T. 1, № 57. S. 55–61. [in Ukrainian].
4. Voloshyna, O. V., & Dmitrenko, N. Ye. (2022). Muzeina pedahohika yak zasib formuvannia zahalnokulturnoi kompetentnosti zdobuvachiv pedahohichnoi osvity. [Museum pedagogy as a means of forming general cultural competence of students of pedagogical education]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zbirnyk naukovykh prats*. Vinnytsia: TOV «Druk plius», Vyp. 65. S. 114–124. [in Ukrainian].
5. Hryhorieva, A. (2005). Sviata spadshchyna (Ohliad muzeiv Zhytomyrshchyny pry navchalnykh zakladakh systemy MON Ukrainy). [Sacred Heritage (Review of museums of Zhytomyr region at educational institutions of the Ministry of Education and Science of Ukraine)]. *Muzeina sprava na Zhytomyrshchyni: istoriia, dosvid, problemy: Naukovyi zbirnyk «Velyka Volyn»: pratsi Zhytomyrskoho naukovo-kraieznavchoho tovarystva doslidnykiv Volyni*. T. 33. S. 59–64. [in Ukrainian].
6. Horianna, L. (2021). Vykorystannia muzeinoi pedahohiky v osvitnomu protsesi. [Using museum pedagogy in the educational process]. *Pedahohichniy dyskurs*. № 30. S. 34–38. [in Ukrainian].
7. Detsentralizatsiia. [Decentralization]. Retrieved from: <https://decentralization.ua/areas/0412> (data zvernennia: 06.07.2025). [in Ukrainian].
8. Dovghyj, S.O., Topuzov, O.M., Bitajev, V.A. ta in. (2020). Muzejna pedaghoghika v naukovij osviti: monoghrafija za nauk. red. S. O. Dovghogho. [Museum pedagogy in scientific education: monograph / edited by S. O. Dovhy]. Kyjiv: Nacional'nyj centr «Mala akademija nauk Ukrajiny». 334 s. <https://doi.org/10.32405/978-617-7945-15-3-2020-111> [in Ukrainian].
9. Kapiurulina, S. M. (2022). Innovatsiini pidkhody u profesiinii pidhotovtsi vchytelia heohrafii. [Innovative approaches in professional training of geography teachers]. Sumy: SumDPU, 180 s. [in Ukrainian].
10. Karamushka, I. (2021). Rozvytok krytychnoho myslennia u Novii ukrainskii shkoli. [Developing critical thinking in the New Ukrainian School]. Kyiv: NPU im. M. Drahomanova, 174. [in Ukrainian].
11. Ladychenko, T. (2022). Rehionalnyi komponent u zmisti shkilnoi osvity. [Regional component in the content of school education]. *Osvita rehionu*. № 2. S. 15–19. [in Ukrainian].
12. Lozova, V. I. (2021). Pedahohichna innovatyka: suchasni osvitni tekhnologii. [Pedagogical innovation: modern educational technologies]. Kharkiv: Osнова, 240 s. [in Ukrainian].

13. Liashenko, L. M. (2022). Kompetentnisnyi pidkhid u shkilnii osviti: metodolohiia i praktyka. [Competency-based approach in school education: methodology and practice]. Kyiv: Lybid, 212 s. [in Ukrainian].
14. Mankovska, R. (2019). Muzeina pedahohika: innovatsiina tekhnolohiia intelektualnoho rozvytku. [Museum pedagogy: an innovative technology of intellectual development]. Kraieznavstvo. № 3. S. 238–251. [in Ukrainian].
15. Myroniuk, N. (2022). Suchasni pidkhody do muzeinoi diialnosti v osviti. [Modern approaches to museum activities in education]. Lviv: LNU im. I. Franka, 208 s. [in Ukrainian].
16. Palamarchuk, L. M. (2021). Formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnikh uchyteliv heohrafi. [Formation of professional competencies of future geography teachers]. Vinnytsia: Nova knyha, 220 s. [in Ukrainian].
17. Pobirchenko, N. (2020). Kontseptualni osnovy Novoi ukrainskoi shkoly. [Conceptual foundations of the New Ukrainian School]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 192 s. [in Ukrainian].
18. Pometun, O. (2020). Kompetentnisnyi pidkhid: svitovyi dosvid i ukrainski perspektyvy. [Competency-based approach: world experience and Ukrainian prospects]. Kyiv: Osvita Ukrainy, 196 s. [in Ukrainian].
19. Romanova, N. V., & Vlasenko, R. P. (2023). Pidvyshhennia motyvatsii do navchalnoi dioalnosti zasobamy muzeinoi pedahohiky (na prykladi Memorialno-mineralohichnoho muzeiu imeni V.Gh. Bondarchuka v Denyshivskomu litsei) [Increasing motivation for educational activities using museum pedagogy (using the example of the V.G. Bondarchuk Memorial Mineralogical Museum at the Denishiv Lyceum)]. *Osvita. Innovatyka*. 11 (8), 58–66. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i8-009> [in Ukrainian].
20. Chervinska, I. (2019). Muzeina pedahohika yak instrument vzaiemodii zakladiv osvity i muzeiv u suchasnomu sotsio-kulturnomu prostori. [Museum pedagogy as a tool for interaction between educational institutions and museums in the modern socio-cultural space]. *Osvitni obrii*. № 2(49). S. 16–21. [in Ukrainian].
21. Vlasenko, R., Ivantsiv, O., Rudchenko, V., Kolehynchseva, T., & Herasymenko, O. (2025). Modern Strategies for Educating Natural Science Students in Higher Education. *International Research Journal of Multidisciplinary Scope (IRJMS)*. Vol 6. Issue 3. P. 523–533.

Стаття надійшла: 12.08.2025

Прийнято: 03.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025